

Київський університет імені Бориса Грінченка

БРЮХАНОВА ГАЛИНА В'ЯЧЕСЛАВІВНА

УДК 378:[655+7.012](477) «19/20» (043.3)

**ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
З ДИЗАЙНУ ДРУКОВАНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ
(60-ТІ РОКИ XX – ПОЧАТОК XXI СТ.)**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Київському університеті імені Бориса Грінченка, м. Київ.

Науковий керівник: доктор технічних наук, професор,
дійсний член НАПН України
Гуржій Андрій Миколайович,
віце-президент НАПН України, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Корець Микола Савич,
Інженерно-педагогічний інститут Національного
педагогічного університету імені
М.П. Драгоманова, директор, м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Швець Олена Анатоліївна,
Національний лісотехнічний університет України,
доцент кафедри дизайну, м. Львів.

Захист відбудеться «07» червня 2016 р. о 10 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-б.

Автореферат розісланий «___» травня 2016 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.В.Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Система підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні – важливий чинник культурного і духовного розвитку країни, невід’ємна частина її національного відродження. Сучасна інтеграція освіти України в Європейський простір вищої освіти висуває нові завдання щодо підготовки фахівців із дизайну та модернізації її змісту.

Дизайн друкованої продукції завжди був і лишається невід’ємною частиною мистецтва, що торкається багатьох сфер людської діяльності. Талантом дизайнерів створюється величезна кількість найрізноманітнішої друкованої продукції, що оточує нас. Динамічний розвиток світового дизайну та пов’язані з цим швидкоплинні зміни стандартів сприйняття візуального ряду актуалізують потребу у високопрофесійних фахівцях із дизайну друкованої продукції, які мають не тільки володіти професійними знаннями та навичками, а й творити цілісний гармонійний образ відповідно до особливостей завдання та цільової аудиторії, нові перспективні іміджеві проекти, на основі сучасних інформаційних технологій прогнозувати майбутні тенденції дизайну. Все це вимагає якісних змін у професійній підготовці фахівців-поліграфістів.

Реалізація поставлених завдань щодо підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції має спрямовуватись не тільки на відповідність до сучасних європейських і світових стандартів щодо якості вищої освіти, а й на збереження й розвиток кращих світових досягнень у підготовці фахівців із дизайну, поєднуючи їх із культурно-історичною спадщиною та менталітетом українців. Ключовою умовою підвищення ефективності системи підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні є критичне осмислення історико-педагогічного досвіду їхньої підготовки, врахування недоліків та здобутків минулого і сьогодення, виявлення прогресивних чинників функціонування таких механізмів підготовки фахівців із дизайну, творче використання яких сприятиме підвищенню її якості та зростанню освітнього потенціалу суспільства.

Концептуальні положення щодо сучасної професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну визначені у законах України «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (1991), Національній доктрині розвитку освіти (2002), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), Указі Президента України «Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013); документів, пов’язаних із упровадженням Болонського процесу: «Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004), Наказах Міністерства освіти і науки України: «Про впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу» (2005), «Про затвердження Плану дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в Європейське і світове

освітнє співтовариство на період до 2010 року» (2007), Законі України «Про національну програму інформатизації» (1998).

Проблемам дослідження підготовки фахівців із дизайну у вищій школі завжди приділялася належна увага, зокрема досліджувалися методологічні засади сучасної філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк, В. Андрющенко); професійна підготовка фахівців у вищій школі (А. Алексюк, Н. Мойсеюк, О. Романовський); розробка та впровадження сучасних педагогічних технологій у навчальний процес вищої школи (В. Беспалько, С. Сисоєва). Важливе значення мають положення та висновки, викладені у працях вчених щодо проблем професійного навчання майбутніх дизайнерів (В. Даниленко, П. Нагорний, Є. Антонович, О. Боднар, Г. Гребенюк, І. Заргарян, Г. Максименко та ін.). Теорію дизайну і художньої творчості досліджували у своїх працях Л. Безмоздін, О. Бойчук, М. Воронов, О. Генісаретський, В. Даниленко, О. Дем'янчук, Л. Оршанський, В. Папанек, В. Прусак, В. Сидоренко та ін.; теорію і практику мистецької освіти й естетичного виховання розглядали В. Бутенко, Г. Гребенюк, О. Олексюк, В. Орлов, В. Радкевич, О. Ростовський, О. Рудницька, В. Тищенко, О. Шевнюк та ін.

Проблеми використання інформаційних технологій у підготовці фахівців із дизайну активно досліджуються у сучасній педагогічній теорії за такими напрямками: поглиблене вивчення комп'ютерних технологій (Б. Дурняк, А. Батюк, Н. Комолова, В. Биков, М. Жалдах, В. Монахов, Ю. Рамський); забезпечення комп'ютерної культури майбутніх фахівців із дизайну (К. Зуєв) та їх інформаційної компетентності (М. Куленко, В. Рунге, Н. Архипцова, Н. Баловсяк, Л. Титкова); формування професійних умінь (С. Мільчевич, С. Мигаль); застосування технічних засобів комп'ютерних технологій у професійній підготовці та діяльності фахівців з дизайну (С. Архангельський, В. Шолохович); історія розвитку технологій друкованої продукції як засіб розвитку творчих здібностей (А. Лаврентьєв, Д. Вакуліч, Є. Лазаренко, М. Юр, Л. Гнатюк, Н. Ковешникова).

Незважаючи на те, що проблеми підготовки фахівців із дизайну, застосування комп'ютерних технологій в освіті знаходяться у науковому полі дослідників, проте тема професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні практично не досліджувалася у теоретичному і практичному аспектах. Так, поза увагою дослідників залишився історичний аспект професійної підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції.

Теоретична і практична значущість дослідження обраної проблеми також підсилюється необхідністю подолання низки суперечностей, які виникають між:

- зростаючими потребами суспільства у фахівцях із дизайну друкованої продукції, викликаними динамічним характером розвитку галузі дизайну поліграфії та невідповідним рівнем їх професійних умінь;
- реальним рівнем розвитку комп'ютерних технологічних засобів та недостатнім їх використанням у професійній підготовці майбутніх дизайнерів;

– потребою у розширенні культурного, мистецького та професійного світогляду майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції, обумовленою постійним зростанням вимог до їх професійної діяльності та обмеженим використанням історичного досвіду в розробці науково-методичного забезпечення їх професійної підготовки.

Актуальність порушеної проблеми, її недостатня теоретична розробленість та необхідність використання історичного досвіду в освіті сучасних дизайнерів, об'єктивні вимоги до якості професійної підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції в умовах інформаційного суспільства зумовили вибір теми дослідження: **«Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки XX – початок XXI ст.)».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося в рамках теми науково-дослідної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка «Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти» (№ 0110U006274). Тему дисертаційного дослідження затверджено Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка 29 листопада 2012 р. (протокол № 9) та узгоджено 16 грудня 2012 р. (протокол № 10) в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України.

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в її історичному розвитку.

Предмет дослідження: тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки XX – початок XXI ст.).

Мета дослідження: дослідити тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні у 60-тих роках XX – на початку XXI ст. задля використання історичного досвіду у вищій освіті сучасних дизайнерів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання** дослідження:

1. Проаналізувати стан дослідженості проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні у педагогічній теорії та практиці.
2. Обґрунтувати періоди розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні у 60-ті роки XX – початок XXI ст.
3. Виявити тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні у кожному історичному періоді.
4. Визначити напрями використання вітчизняного історичного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в сучасній Україні.

Хронологічні межі охоплюють період 60-х років XX ст. – 2010 рік, оскільки у цей період змінилися технології візуальних комунікацій, що призвело до стильових і технологічних змін у проектуванні та виготовленні поліграфічної продукції, а також

у професійній підготовці майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції. *Нижня межа* – 60-ті роки ХХ ст., бо саме у 1959 р. М. Хрущов на позачерговому ХХІ з'їзді КПРС виступив із програмою прискореного соціально-економічного розвитку країни, що сприяло інтенсифікації розвитку системи освіти майбутніх дизайнерів (тоді художників-конструкторів). Наслідком цього стало офіційне відкриття кафедри дизайну в Харківському художньо-промисловому інституті (1962 р.), і загалом ці роки стали визначальними для формування професії дизайнера друкованої продукції. Розглядається період 1990-х р., коли підготовка фахівців з дизайну друкованої продукції зазнає структурних і якісних змін, розширюючись і ускладнюючись відповідно до вимог часу. *Верхня межа* – це сучасний період (2010 рік), коли розвинені комп'ютерні технології активно застосовуються у дизайнерській діяльності та у сфері дизайн-освіти, а значення професії у житті суспільства підтримане на державному рівні прийняттям професійної назви «дизайнер» (за кодом 2452) і занесенням цієї спеціальності у Класифікатор професій ДК 003:2010 (наказ Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (28.07. 2010 р.).

Методологічну основу дослідження становлять положення філософії щодо взаємозв'язку теорії та практики; педагогіки про цілісність та неперервність професійної підготовки майбутніх фахівців, становлення особистості та її професійного розвитку з урахуванням особливостей майбутньої професії, активну роль особистості в оволодінні професійними знаннями, уміннями, навичками; про розвиток та саморозвиток особистості у практичній діяльності.

Теоретичну основу дослідження становлять наукові положення та висновки щодо: філософії освіти (І. Зязюн, В. Кремень, В. Огнев'юк); організації навчального процесу у вищому навчальному закладі (С. Архангельський, В. Безпалько, І. Тихонов, Л. Хоружа); розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій у професійну підготовку фахівців (В. Безпалько, С. Сисоєва), зокрема інформаційно-комунікаційних (М. Жалдак, Н. Морзе, В. Олійник); закономірностей, принципів, форм та методів навчання у вищій школі (В. Бондар, С. Гончаренко, І. Харламов, І. Регейло); концептуальних основ професійно-художньої освіти (В. Радкевич, О. Рудницька); положень про роль мистецтва у художньому розвитку майбутнього фахівця з дизайну (О. Бойчук, В. Даниленко, Ю. Легенький, С. Рибін, А. Чебикін та ін.); концепцій формування професійних умінь у майбутніх фахівців із дизайну (Г. Гребенюк, Г. Максименко); педагогічних засад впровадження сучасних технологій комп'ютерного моделювання у навчальний процес вищої школи (В. Биков, С. Кулешова, І. Теплицький, Т. Ящун).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано такі методи дослідження: *теоретичні* – загальнонаукові: для дослідження проблеми розвитку та обґрунтування періодів розвитку професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції в педагогічній теорії і практиці; синтез, узагальнення,

аргументація – з метою визначення та вивчення стану теорії і практики формування професійної освіти майбутніх фахівців з дизайну; історико-хронологічний аналіз – для визначення передумов та періодів формування професійної освіти майбутніх фахівців з дизайну в історичній послідовності; ретроспективний – для визначення закономірностей розвитку історичних подій та виявлення тенденцій розвитку та характерних особливостей професійної освіти фахівців з дизайну друкованої продукції у кожному історичному періоді; *емпіричні* – робота з архівною документацією, ознайомлення з практичними результатами діяльності випускників вищих навчальних закладів з дизайну для вивчення історичного та практичного досвіду, методи усного та письмового опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ювання, тестування), педагогічного спостереження – для аналізу стану сформованості умінь у фахівців з дизайну друкованої продукції; структурно-компонентний аналіз – для оцінювання рівня сформованості умінь комп'ютерного моделювання у майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції у процесі їхньої професійної підготовки в Україні.

Джерельну базу дослідження становлять:

– законодавчі й нормативно-правові акти (закони, постанови, накази, резолюції, повідомлення, розпорядження тощо) органів державної влади, що регламентували професійну підготовку фахівців: Ради Міністрів СРСР та УРСР, Центрального комітету комуністичної партії СРСР та УРСР, Міністерства освіти УРСР, Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, Міністерства освіти і науки України; а також стенографії з'їздів наукових працівників, протоколи засідань відповідних комісій, звіти керівних органів освіти;

– архівні документи, зокрема Центрального державного архіву вищих органів державної влади та державного управління України (ЦДАВО України): ф. 166 – Народного комісаріату освіти УРСР, Міністерства народної освіти УРСР (1917–1988 рр.), ф. 4621 – Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР, м. Київ (1953201–1992), науково-педагогічної бібліотеки імені В. О. Сухомлинського НАПН України; Національної парламентської бібліотеки України,

– матеріали періодичних видань, зокрема в галузі педагогіки: «Радянська школа» (1945–1991 рр.). «Педагогіка і психологія» (від 1993 р.); а також центральних органів виконавчої влади в галузі освіти, а саме: «Збірник наказів та інструкцій Міністерства освіти УРСР» (1962–1988), та атестації наукових і науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації: «Бюлетень ВАК України» (1997–2011 рр.), «Науковий світ» (1998–2011 рр.);

– міжнародні правові акти, документи і матеріали Конференцій міністрів країн Європи, відповідальних за сферу вищої освіти, документи європейських організацій із питань вищої освіти: Європейської організації із забезпечення якості вищої освіти, Європейського консорціуму з акредитації вищої освіти, Європейської наукової фундації;

– документи, статті, матеріали тощо, які висвітлюють проблеми становлення української національної системи освіти, зокрема фахівців із дизайну, їхнє кількісне і якісне зростання, історіографію підготовки протягом досліджуваного періоду: О. Авраменко, С. Алексєєва, О. Боднар;

– результати спостережень та участь у вітчизняних та міжнародних конференціях; матеріали та рекомендації міжнародних, всеукраїнських конференцій з проблем професійної освіти. На різних етапах наукового пошуку вивчалися Конституція України, закони України «Про освіту» (1991), «Про професійно-технічну освіту» (1998), «Про вищу освіту» (2014), а також Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») (1993), Національна доктрина розвитку освіти (2002), Державна програма «Вчитель» (2002).

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає у тому, що: *вперше* обґрунтовано періоди розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.), а саме: перший – «Становлення професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції (1960 – 1990 роки ХХ ст.)»; другий – «Розвиток професійної підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції (з 1992 по 2000 роки)»; третій – «Інформаційно-технологічний етап у підготовці фахівців із дизайну друкованої продукції (з 2000 по 2014 роки)»; виявлено тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну у кожному історичному періоді, а саме: перший період (удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції; реформаційна спрямованість; зміни в організаційному та кадровому забезпеченні; тиск партійно-державного апарату на розвиток дизайнерської освіти; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю на території України; обмежену кількість дизайнерських спеціалізацій); другий період (удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції; посилення якості підготовки таких фахівців; регрес змісту і методів освіти; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю по Україні; обмежену кількість дизайнерських спеціалізацій); третій період (виокремлення дизайну як самостійної професії; приведення стандартів професійної підготовки дизайнерів до європейських вимог; удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції; розширення спеціалізацій; невідповідність організаційного та педагогічного забезпечення та незадовільне фінансування підготовки фахівців із дизайну); виокремлено наскрізні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції (реформаційна спрямованість; удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю по Україні); визначено напрями використання вітчизняного досвіду професійної підготовки фахівців із дизайну в сучасній Україні (удосконалення навчальних програм із спеціальних предметів на

основі використання історичного досвіду; поновлення вивчення у достатньому обсязі загально-мистецьких дисциплін та створення лабораторій та майстерень для вивчення спеціальних дисциплін, таких як фотографіка, офорт тощо; посилення комп'ютеризації дизайн-освіти; використання інноваційних форм і методів професійного навчання; створення сучасного навчально-методичного забезпечення дизайн-освіти; добір на конкурсних засадах висококваліфікованих педагогів із числа провідних фахівців із технологій поліграфії, художників, дизайнерів; організація творчих педагогічних майстерень, експериментальних лабораторій; розвиток співробітництва з дизайн-виробництвами та установами рекламного бізнесу для посилення практичної підготовки майбутніх фахівців); *уточнено* теоретичну сутність поняття «дизайн», яке розглядається як сфера виявлення творчості людини, процес, де нерозривно пов'язані естетичний зовнішній вигляд, внутрішня сутність і конструктивна побудова створюваного продукту; *удосконалено* навчальні плани та програми підготовки майбутніх фахівців з дизайну в умовах університету; *подальшого розвитку набули*: методики викладання предметів професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції, зокрема, таких як: «Комп'ютерний дизайн та моделювання упаковки», «Комп'ютерні дизайн-технології», «Технології поліграфії».

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні та впровадженні: змістовних модулів з предметів «Проектування», «Основи композиції і проектної графіки», «Комп'ютерні дизайн-технології», «Комп'ютерний дизайн та моделювання упаковки», «Комп'ютерні дизайн-технології», «Технології поліграфії» для студентів-бакалаврів 2, 3 та 4 курсів; програм спецкурсів «Комп'ютерні дизайн-технології», «Комп'ютерна графіка та моделювання упаковки», «Технології поліграфії»; інформаційно-методичних рекомендацій з цих курсів; електронних навчальних курсів для дизайн-спеціалізацій (платформа дистанційного навчання «Moodle») «Комп'ютерні дизайн-технології», «Технології поліграфії» для майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції для студентів та викладачів вищих навчальних закладів та закладів професійної освіти з дизайну.

Матеріали дослідження можуть бути використані для підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції у системі вищої освіти; у процесі створення навчальних посібників та підручників з фахових дисциплін для викладачів комп'ютерної графіки та комп'ютерних дизайн-технологій; у процесі підготовки та перепідготовки фахівців інших дизайнерських спеціальностей, зокрема дизайн книги, дизайн середовища тощо, а також у самовдосконаленні викладачів з предметів комп'ютерної графіки та дизайну у вищих учбових закладах.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження **впроваджено** у систему навчально-методичної роботи Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка (довідка від 03.06.2015 р., протокол засідання кафедри № 15 від 27.05.2015 р.); Хмельницького національного університету (Довідка № 38 від

11.06.2015); Національного технічного університету «Харківського політехнічного інституту» (Протокол №6 від 17.04.2015 р.); Української інженерно-педагогічної академії (Довідка №106-01/16 від 10.06.2015 р.); Київського національного університету технологій та дизайну (протокол № 12 від 14.06.2015 р.). Методичні рекомендації щодо організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах та розроблені курси впроваджено у Київському університеті імені Бориса Грінченка.

Особистий внесок здобувача у статті «Проблеми навчання графічного дизайну», співавтором якої є Конопко О.І., полягає у визначенні необхідних для підготовки майбутніх дизайнерів комп'ютерних технологій; у статті «Використання комп'ютерних графічних пакетів в опануванні мистецьких дисциплін студентами напрямів образотворчого мистецтва та дизайну» (співавтор Конопко О.І.) автором дисертації розглядаються питання застосування комп'ютерних графічних програм у підготовці фахівців дизайнерського профілю; у статті «Використання інформаційних технологій у професійній підготовці фахівців мистецьких ВНЗ України» дисертантом досліджуються питання удосконалення професійної дизайнерської освіти та впровадження інформаційних технологій у систему освіти (співавтор той же).

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на наукових і науково-практичних конференціях різних рівнів, зокрема: *міжнародних* – «Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір» (Київ, 2012); «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2014); «Мистецька освіта: від спадкоємності епох до новітніх технологій» (Мелітополь, 2014); «Компетентнісно зорієнтована освіта: якісні виміри» (Київ 2015); *всеукраїнських* – «Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи» (Умань, 2011); «Становлення образотворчого мистецтва в сучасному соціокультурному просторі» (Умань, 2014). Низка теоретичних положень дисертації обговорювались і отримали схвалення на науково-методичних семінарах кафедри дизайну Київського університету імені Бориса Грінченка.

Публікації: Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено у 16 наукових працях, із них 13 – одноосібні, серед яких: 9 статей у провідних фахових виданнях України, з них 8 – надруковані, 1 – у електронному виданні; 1 – у зарубіжному періодичному виданні; 3 – у збірниках наукових праць; 3 – у матеріалах наукових конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів і висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (203 найменувань, з них 5 іноземною мовою) та 15 додатків, розміщених на 20 сторінках. Загальний обсяг дисертації складає 263 сторінки, з яких 199 сторінок основного тексту. Робота містить 9 рисунків та 2 таблиці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність наукового пошуку з обраної проблеми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження, обґрунтовано хронологічні межі дослідження; охарактеризовано теоретичну основу та методи дослідження, розкрито наукову новизну і теоретичне значення дослідження, практичне значення одержаних результатів, висновки про впровадження та апробацію результатів дослідження.

У першому розділі «Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні» охарактеризовано базові поняття дослідження; розглянуто передумови розвитку професії дизайнера; проаналізовано проблему професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції у педагогічній теорії; обґрунтовано історичні періоди професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.).

Підготовка фахівців із дизайну друкованої продукції в теоретичному плані має свій термінологічний базис, який ґрунтується на визначеннях професії, таких як: «фахівець з дизайну друкованої продукції», «дизайнер поліграфії», «дизайнер-верстальник», основою яких є такі поняття, як: «дизайн», «дизайнер», «поліграфічна продукція». В дослідженні обґрунтоване кожне з них.

У процесі аналізу наукових джерел встановлено, що в Україні відсутнє чітке визначення багатьох понять у дизайні. Дизайн визначається як вид діяльності, пов'язаний із проектуванням предметного середовища (О. Гурко); творча діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів (Т. Maldonado); креативна діяльність, основним завданням якої є приведення багатогранних якостей об'єктів, процесів по їх виготовленню та подальшому обслуговуванню в єдиний життєвий цикл (ICSID); дизайн як наукову категорію у своїх працях визначали Н. Валькова, В. Глазичев, О. Голікова, Ю. Грабовенко, В. Даниленко, А. Дмитрук, Є. Зенкевич, Л. Кулєєва, Є. Лазарев, С. Михайлов, В. Михайленко, А. Москаєва, Л. Солов'йов, Ю. Солов'йов, Т. Шевчук. З'ясовано, що за державними стандартами дизайн – це комплексна науково-практична діяльність щодо формування гармонійного, естетично повноцінного середовища життєдіяльності людини і розробка об'єктів матеріальної культури (ДСТУ 3899-99). В той самий час відповідне англійське слово «design» перекладається і як проект, план, і як ескіз, креслення, конструкція, малюнок, орнамент (О. Соколов).

Дизайнер (англ. Designer) – конструктор – фахівець, художник-конструктор, який працює в сфері дизайну. Як синоніми вживають терміни «художнє конструювання», «технічна естетика» (О. Гурко).

Поліграфічна продукція включає різноманітні за формою, змістом, зовнішнім виглядом, обсягом, характером інформації, структурою, періодичністю та призначенням видання. Це візитки, листівки, буклети, календарі, блокноти, банери,

закладки, плакати, бланки, флаєри, етикетки, наклейки, прайс-листи, запрошення, індивідуальні подарункові вироби та ін.

Дизайн друкованої продукції характеризується як формування іміджу фірми через створення ефективної рекламно-інформаційної поліграфічної продукції (О. Гурко).

Аналіз базових понять дослідження дозволив уточнити поняття «Дизайн», яке визначається у дисертації як сфера виявлення творчості людини, процес, де нерозривно пов'язані естетичний зовнішній вигляд, внутрішня сутність і конструктивна побудова створюваного продукту, а поняття «фахівець з дизайну друкованої продукції» включає в себе наявність глибоких знань у видавничій галузі, апаратному і програмному забезпеченні сучасних комп'ютерів, призначених для роботи у видавництві; володіння знаннями, вміннями та навичками, що необхідні для виконання художньо-дизайнерських проектів різного призначення із використанням технологій комп'ютерної графіки та базовими знаннями і вміннями з образотворчого мистецтва.

Виявлено та охарактеризовано історичні, соціально-політичні, соціально-економічні та освітні передумови, що впливали на підготовку фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні. До історичних передумов віднесено такі: виникнення друкарства; формування основ європейського «академічного» дизайну; заснування Баухаузу – першої школи будівництва і художнього конструювання; визнання самостійного значення техніко-художньої освіти.

Історія професії «дизайнер» почала своє існування більше ста років тому в Англії, де пройшов рух «за зв'язок мистецтва і ремесла», головою якого був У. Моріс. Потім естафету перейняли у США, Швеції та Фінляндії, були сформовані принципи та основні теоретичні положення дизайну, що донині впливають на його розвиток. Одним з найперших витоків дизайн-освіти вважається Вища школа будівництва і художнього конструювання – Баухаус, заснована у 1919 році. Поступово такі художньо-промислові школи почали формуватися в Англії, Німеччині, Австро-Угорщині, скандинавських та інших європейських країнах. Найяскравішим явищем 50–60-х років у галузі дизайнерської педагогіки було Вище училище дизайну в Ульмі (Німеччина). Воно було створене за програмою, яку запропонував учень Баухаузу Макс Білль, як інституція-спадкоємець веймарської школи (В. Даниленко).

Визначено також соціально-політичні, соціально-економічні та освітні передумови розвитку професії дизайнер. До соціально-політичних передумов належать: короткочасна лібералізація суспільно-політичного життя; посилення партійно-державного контролю щодо системи освіти в «застійні» часи; відносна децентралізація і демократизація часів перебудови; розвиток демократичної держави; до соціально-економічних – збільшення попиту на якісні дизайнерські послуги, виникнення ринкових відносин, спрямування на досягнення європейських

стандартів якості дизайну; до *освітніх* – численні і якісні зміни в системі підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції; прагнення до модернізації системи освіти; становлення і розбудова національної дизайн-освіти, децентралізація в управлінні освітою.

Велике значення у питанні художньо-конструкторської освіти мала проведена в червні 1920 року «Перша Всеросійська конференція учнів та викладачів художніх та художньо-промислових майстерень», тоді ж були створені Вищі художньо-технічні майстерні (ВХУТЕМАС), що у 1927 році були перетворені у Вищий художньо-технічний інститут (ВХУТЕІН, ВХТІ). Від 1926 р. для означення нової професії стали застосовувати такі терміни, як: інженер-художник, художник-технолог і художник-конструктор. Така картина зберігалась до розпаду СРСР і навіть пізніше, аж до визнання професії дизайнера (код 2452) на державному рівні і внесенням цієї спеціальності до Класифікатора професій ДК 003:2010, затвердженого наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (В. Прусак).

Дослідження історії національної професійної підготовки дизайнерів показало, що напередодні Другої світової війни в Українській РСР існувала розвинена система художньої освіти фахівців із дизайну друкованої продукції в ряді вищих навчальних закладів, яка склалась у 20 – 30-ті роки, а саме у Харківському художньо-промисловому інституті, Українському поліграфічному інституті імені Івана Федорова (Львів), Українській академії мистецтв (м. Київ). Реформа вищої художньої освіти в Україні, що відбулася внаслідок акції з центру в 1934 р., була спрямована на уніфікацію художньої освіти в усіх трьох художніх вузах України, внаслідок чого були знищені своєрідні методики підготовки митців, а відмова від художньо-промислового ухилу затримала його розвиток на тривалий час, що завдало значної шкоди не лише національній культурі, а й економіці держави. Після ліквідації у 1930 році ВХУТЕІНу, коли на самому початку свого формування школа підготовки дизайнерів практично перестала існувати, художньо-конструкторський напрям було відроджено лише в 1962 році зі створенням у Москві Всесоюзного науково-дослідного інституту технічної естетики (ВНДІТЕ), чії філії відкривалися в багатьох містах, у тому числі в Україні у Києві та Харкові (В. Даниленко).

Аналіз проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції у педагогічній теорії засвідчив поліваріантність підходів вчених до її вивчення, а саме: визначалися сутність, зміст і структура професійної підготовки фахівця; вивчалися проблеми формування професійної компетентності фахівців у вищих навчальних закладах; обґрунтовувалась специфіка професійної підготовки дизайнера друкованої продукції. Разом із тим історичний аспект проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції у педагогічній теорії лишився поза увагою дослідників.

Аналіз сутності розвитку дизайн-освіти, виконаний у історичному, соціально-

економічному та політичному контекстах, уможливив обґрунтування історичних періодів розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки XX – початок XXI ст.). Крім того, були враховані зміни, що відбувалися в кожному історичному періоді. Визначено такі періоди: перший – «Становлення професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції (1960 – 1990 роки XX ст.)»; другий – «Розвиток професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції (з 1992 по 2000 роки)»; третій – «Інформаційно-технологічний етап у підготовці фахівців з дизайну друкованої продукції (з 2000 по 2014 роки)». Хронологічні межі кожного періоду зумовлені змінами в статусі, структурі, спеціалізаціях, методиці навчання фахівців з дизайну друкованої продукції.

У дослідженні охарактеризовано особливості кожного з періодів. Перший період було визначено на основі аналізу історичних досліджень та архівних джерел від 60-х до 90-х років XX ст., бо саме після 60-х почали відбуватися перші зміни в системі освіти майбутніх дизайнерів (тоді художників-конструкторів). Позитивні зрушення, що сприяли інтенсифікації розвитку системи освіти майбутніх дизайнерів (тоді художників-конструкторів), були пов'язані із запропонованою у 1959 р. М. Хрущовим програмою прискореного соціально-економічного розвитку країни, і одним із наслідків цих зрушень стало офіційне відкриття кафедри дизайну в Харківському художньо-промисловому інституті (1962 р.). Важливе значення для розвитку професійної освіти мали прийняті у подальші роки постанови «Про організацію підготовчих відділень при вищих учбових закладах», що врешті стало визначальним для формування професії дизайнера друкованої продукції. У цей час було включено до програми освіти спеціалізовані навчальні курси, що започаткувало становлення української дизайн-освіти. З 80-х років XX ст. почали поширюватися навчальні заклади типу академій, університетів із широкими міжнародними зв'язками. У них навчалися студенти із різних країн, і багато дизайнерів-практиків, педагогів та науковців підвищували свою кваліфікацію. Завершенням першого періоду став 1990 рік.

За початок другого періоду обрано 1991 рік – кінець застійних років для України та початок бурхливого розвитку всіх сфер життя. Від 1991-го року у багатьох старих та новостворених навчальних закладах почали з'являтися нові напрями підготовки та спеціалізації, що прокладали дорогу нинішньому дизайну. В Україні проблеми професійної підготовки фахівців друкованої продукції актуалізувалися з другої половини 90-х років, що відобразилося на міжнародних і всеукраїнських конференціях із проблем мистецької та дизайнерської освіти і практики. Кінець тисячоліття, що завершив формування напряму «дизайн» у загальному вигляді, завершує другий період розвитку дизайн-освіти в Україні. Тому другий період визначено проміжком часу від 1991 року до кінця XX ст.

Початок третього періоду збігається з початком третього тисячоліття, коли

підвищились темпи науково-технічного прогресу. Зросла динамічність суспільного виробництва, що вимагає постійних змін змісту, характеру й спрямованості професійної діяльності дизайнерів. Почався бурхливий розвиток комп'ютерних технологій і введення їх у програму навчання майбутніх фахівців із дизайну поліграфічної продукції. Враховуючи вищесказане, можна визначити початок третього періоду від 2000-го року. Важливим для визначення місця і ролі дизайну в житті суспільства і його подальшого розвитку протягом третього періоду стало прийняття професійної назви «дизайнер» (за кодом 2452) на рівні держави і занесення цієї спеціальності у Класифікатор професій ДК 003:2010, що затверджений наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (28.07.2010 р.). Набуття самостійності спеціальності «дизайнер» та зміни, які відбуваються сьогодні у системі вищої професійної освіти, висувають нові вимоги до дизайн-освіти в Україні.

Визначення у дослідженні історичних періодів розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.) та особливостей підготовки дизайнерів у кожному з них дозволило виявити трансформації в змісті, методах освіти, науковому тезаурусі дизайн-освіти, що послужило основою для виявлення тенденцій в професійній освіті дизайнерів друкованої продукції в межах досліджуваних періодів.

У другому розділі *«Тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.)»* було виявлено та обґрунтовано позитивні та негативні тенденції для кожного з визначених у дослідженні історичних періодів. Для вирішення цієї задачі було досліджено становлення професійної підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції (1960 – 1990 роки ХХ ст.); розглянуто розвиток професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції (з 1992 по 2000 роки); розкрито інформаційно-технологічний етап у підготовці фахівців з дизайну друкованої продукції (з 2000 по 2014 роки); проаналізовано тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.).

Аналіз процесів професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.) виявив такі тенденції, що мали вплив на підготовку фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні і були властиві кожному з визначених періодів протягом другої половини ХХ – початку ХІ століть.

До позитивних тенденцій першого періоду (60–90-ті роки ХХ ст.) віднесено: посилення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції; реформаційна спрямованість; національна спрямованість; розширення педагогічного складу; зміни в організаційному та кадровому забезпеченні; забезпечення якості підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції. Негативні

тенденціями першого періоду є: тиск партійно-державного апарату на розвиток дизайнерської освіти; класово-партійний принцип добору кадрів; посилення комуністичної ідеологізації освіти; систематичний контроль за підготовкою майбутніх фахівців з дизайну; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю на території України; обмежена кількість дизайнерських спеціалізацій.

До позитивних тенденцій другого періоду (від 90-х років до кінця XX ст.) віднесено: посилення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції; зміни у організаційному та кадровому забезпеченні підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції; посилення якості підготовки таких фахівців. Негативними тенденціями другого періоду є: ідеологізація; систематичний контроль за підготовкою майбутніх фахівців із дизайну; регрес змісту і методів освіти; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю по Україні; обмежена кількість дизайнерських спеціалізацій.

До позитивних тенденцій третього періоду (від 2000 до 2014 року) віднесено: виокремлення дизайну як самостійної професії; приведення стандартів професійної підготовки дизайнерів до європейських вимог; посилення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції; покращення навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з дизайну; забезпечення якості підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції; розширення спеціалізацій; зміни в організаційному та кадровому забезпеченні підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції. Негативними тенденціями третього періоду є: невідповідність організаційного та кадрового забезпечення та незадовільне фінансування підготовки фахівців із дизайну.

У процесі дослідження виокремлено наскрізні тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції: реформаційна спрямованість; удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю по Україні.

Отже, виявлення тенденцій розвитку дизайн-освіти у кожному історичному періоді уможливило виокремлення інваріантних особливостей підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції, які важливо враховувати на сучасному етапі модернізації професійної освіти.

У третьому розділі *«Використання вітчизняного історичного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції у сучасній Україні»* проаналізовано професійну підготовку майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні в умовах інформаційного суспільства; розкрито значення історичного досвіду для професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в сучасній Україні; визначено напрями

використання вітчизняного досвіду підготовки фахівців з дизайну у сучасній Україні як наскрізну історичну тенденцію.

Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні в умовах інформаційного суспільства дав можливість зробити висновок щодо дослідження цієї теми в різних аспектах, а саме: використання інформаційних технологій у неперервній професійній освіті та дистанційному навчанні (С. Сисоєва, А. Гуржій); впровадження інтегративних механізмів професійної освіти (О. Абдуліна, Н. Тарасевич, А. Бойко, А. Гуревич, Н. Бондаренко); комп'ютеризація освітнього процесу у вищих навчальних закладах, розроблення та застосування електронних підручників та електронних навчально-методичних комплексів для підготовки фахівців у ВНЗ України (Т. Ткаченко, А. Литвин, Б. Ляшенко).

З метою визначення напрямів використання вітчизняного досвіду у підготовці фахівців із дизайну у розділі проаналізовані нормативно-правові документи, які регламентують застосування інформаційно-комунікаційних засобів в освіті. Найбільш важливими є: Закон України «Про національну програму інформатизації» (1998 р.), Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»; Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», Постанова КМУ від 7 грудня 2005 р. № 1153 «Про затвердження Державної програми «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці» на 2006–2010 роки» та ін. На реалізацію цих положень в Україні у різні проміжки часу було розроблено низку концепцій і програм, таких як: «Національна програма інформатизації», «Програма інформатизації та комп'ютеризації професійно-технічних навчальних закладів на 2004–2007 роки; Програма «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці на 2006–2010 роки» та ін.

Вивчення нормативної бази дало можливість виокремити напрями розвитку дизайн-освіти, які є особливо важливими для національних пріоритетів держави на сучасному етапі: удосконалення навчальних програм із спеціальних предметів на основі використання історичного досвіду; поновлення вивчення у достатньому обсязі загально-мистецьких дисциплін, створення лабораторій та майстерень для вивчення спеціальних дисциплін; посилення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції; удосконалення галузі вищих мистецьких навчальних закладів, оптимізація напрямів і спеціальностей дизайн-освіти; створення умов для вдосконалення якості вищої мистецької освіти; забезпечення дотримання високої якості технічного забезпечення для надання освітніх послуг, приведення їх у відповідність до світових стандартів; комп'ютеризація та інформатизація освіти, модернізація освітніх технологій та методичних матеріалів.

Узагальнення результатів наукових розвідок, проведених у

дослідженні, дозволило зробити висновок, що удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції є наскрізною історичною тенденцією, що набуває свого змістового наповнення відповідно до вимог часу, викликів суспільства, розвитку інформаційних технологій, входженню України у європейський простір розвитку освіти.

ВИСНОВКИ

Узагальнені результати проведеного дослідження дали змогу зробити такі висновки:

1. Здійснено науковий аналіз стану дослідженості проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні у педагогічній теорії та практиці. З'ясовано, що ця проблема розглядалась ученими у різних аспектах, але питання підготовки фахівців із дизайну не вивчались систематично та обґрунтовано. Зокрема в поле уваги дослідників потрапили питання організації навчального процесу у вищому навчальному закладі; розробки та впровадження сучасних педагогічних технологій у професійну підготовку фахівців, концептуальних основ професійно-художньої освіти; положень про роль мистецтва у художньому розвитку майбутнього фахівця із дизайну; концепцій формування професійних умінь у майбутніх фахівців з дизайну; педагогічних засад впровадження сучасних технологій комп'ютерного моделювання у навчальний процес вищої школи. Разом із тим історичний аспект проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції у педагогічній теорії лишився поза увагою дослідників.

Встановлено, що в Україні відсутнє чітке визначення багатьох понять у дизайні. У дослідженні охарактеризовано базові поняття, уточнено «Дизайн» як сферу виявлення творчості людини, процес, де нерозривно пов'язані естетичний зовнішній вигляд, внутрішня сутність і конструктивна побудова створюваного продукту, а поняття «фахівець з дизайну друкованої продукції» означає фахівця, що має глибокі знання у видавничій галузі, апаратному і програмному забезпеченні сучасних комп'ютерів, призначених для роботи у видавництві; володіє знаннями, вміннями та навичками, необхідними для виконання художньо-дизайнерських проектів різного призначення із використанням технологій комп'ютерної графіки та базовими знаннями і вміннями з образотворчого мистецтва.

У дослідженні визначено та охарактеризовано провідні методологічні підходи, які дозволили сформулювати теоретичне підґрунтя роботи: системно-хронологічний, історіографічний, культурологічний, акмеологічний.

2. Обґрунтовано періоди історичного розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ–початок ХХІ ст.), в основу яких було покладено об'єктивні історичні, соціально-економічні та соціально-політичні чинники, що впливали на розвиток галузі дизайн освіти, та враховані зміни, що відбувалися протягом кожного історичного періоду.

Охарактеризовано кожен із визначених періодів: перший – «Становлення професійної підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції (1960 – 1990 роки ХХ ст.)», коли на тлі соціально-політичних та економічних змін в суспільстві після 60-х почали відбуватися перші зміни в системі освіти майбутніх дизайнерів, такі як створення кафедр дизайну або зміни профілю інститутів з художнього на поліграфічний; другий – «Розвиток професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції (з 1992 по 2000 роки)» – актуалізація проблем професійної підготовки фахівців друкованої продукції з початком перебудови; поява нових напрямів підготовки та спеціалізацій з дизайну; третій – «Інформаційно-технологічний етап у підготовці фахівців з дизайну друкованої продукції (з 2000 по 2014 роки)» – бурхливий розвиток комп'ютерних технологій і введення їх у програму навчання майбутніх фахівців з дизайну поліграфічної продукції; прийняття професійної назви «дизайнер» (за кодом 2452) і занесення цієї спеціальності у Класифікатор професій. Хронологічні межі кожного періоду зумовлені змінами в статусі, структурі, спеціалізаціях, методиці навчання фахівців із дизайну друкованої продукції.

3. Виявлено тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.) у кожному історичному періоді, зосереджено увагу на позитивних і негативних процесах: перший період (60–90-ті роки ХХ ст.): посилення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції, реформаційна, національна спрямованість, розширення педагогічного складу, зміни в організаційному та кадровому забезпеченні, забезпечення якості підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції, тиск партійно-державного апарату на розвиток дизайнерської освіти, класово-партійний принцип добору кадрів, посилення комуністичної ідеологізації освіти, систематичний контроль за підготовкою майбутніх фахівців із дизайну, нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю на території України, обмежену кількість дизайнерських спеціалізацій; другий період (від 90-х років до кінця ХХ ст.): посилення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції, зміни в організаційному та кадровому забезпеченні підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції, посилення якості підготовки таких фахівців, ідеологізація, систематичний контроль за підготовкою майбутніх фахівців з дизайну, регрес змісту і методів освіти, надмірна плановість в освіті, нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю по Україні, обмежена кількість дизайнерських спеціалізацій; третій період (від 2000 до 2014 року): виокремлення дизайну як самостійної професії; приведення стандартів професійної підготовки дизайнерів до європейських вимог, посилення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції, покращення навчально-методичного забезпечення підготовки фахівців з дизайну, забезпечення якості підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції, розширення

спеціалізацій, зміни в організаційному та кадровому забезпеченні підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції, невідповідність організаційного та кадрового забезпечення та незадовільне фінансування підготовки фахівців із дизайну. До наскрізних тенденцій професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції віднесено такі: реформаційна спрямованість; удосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців із дизайну друкованої продукції; нерівномірність розподілу навчальних установ дизайнерського профілю по Україні.

4. Визначено перспективні напрями використання історичного досвіду підготовки майбутніх фахівців з дизайну у вищій освіті сучасних дизайнерів, а саме: удосконалення навчальних програм із спеціальних предметів на основі використання історичного досвіду; поновлення вивчення у достатньому обсязі загально-мистецьких дисциплін; добір на конкурсних засадах висококваліфікованих педагогів із числа провідних фахівців з технологій поліграфії, художників, дизайнерів; організація творчих педагогічних майстерень, експериментальних лабораторій; визначено, що посиленню дизайн-освіти сприятиме створення лабораторій і майстерень для вивчення спеціальних дисциплін, таких як фотографіка, офорт тощо; посилення комп'ютеризації дизайн-освіти; використання інноваційних форм і методів професійного навчання; розвиток співробітництва з дизайн-виробництвами та установами рекламного бізнесу для посилення практичної підготовки майбутніх фахівців.

У процесі дослідження зроблено висновок, що стрімкий розвиток цифрових технологій, у тому числі у галузі поліграфії, активно впливає на зміни у сучасній професійній підготовці фахівців із дизайну друкованої продукції.

Узагальнення результатів дослідження професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну у 60-х роках ХХ ст. до 2014 року дало змогу довести, що навчальні плани для підготовки майбутніх дизайнерів друкованої продукції вимагають удосконалення та наближення до світових стандартів, що потребує включення у програму підготовки конкурентоспроможного фахівця додаткових необхідних компонентів (спеціалізовані програми, практичні заняття на поліграфічних базах тощо). Важливим показником результативності інноваційної діяльності навчальних закладів є оптимізація впроваджених у підготовку майбутніх дизайнерів нових спеціальностей з урахуванням сучасних потреб дизайн-виробництва та поліграфічної індустрії, участь студентів у вітчизняних і міжнародних виставках та олімпіадах, конкурсах професійної майстерності тощо.

Проведене дослідження не вичерпує всієї повноти проблеми підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні. Подальших наукових пошуків потребують такі важливі аспекти цієї проблеми: підготовка фахівців із дизайну у професійних технічних училищах та коледжах; тенденції підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції у новостворених та перепрофільованих закладах

вищої освіти; відповідність професійної підготовки фахівців з дизайну ринку праці; запровадження міждисциплінарних навчальних і дослідницьких програм підготовки фахівців із дизайну друкованої продукції; інформатизація дизайнерської освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Брюханова Г.В. Історична динаміка підвищення рівня професійної компетентності майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції / Г.В. Брюханова // Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка: зб.наук. пр. – К.: КУБГ, 2015. – Вип. 24.С. 43–49.
2. Briukhanova G. Today's Aspects in Continued Education of Print Designers / Galyna Briukhanova // The Advanced Science Juornal. – United States. – 2014, December. – P. 120–123.
3. Брюханова Г.В. Інформатизація професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні / Г.В. Брюханова // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. Умань, 2014. – Вип.10. – Ч. 3. –С. 130–134.
4. Брюханова Г.В. До проблеми вдосконалення освіти фахівців з дизайну друкованої продукції / Г.В. Брюханова // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – К.: «ВП Едельвейс», 2014. – Вип. 3. – С.63–68.
5. Брюханова Г.В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні: історичний аспект /Г.В. Брюханова // Неперервна професійна освіта: теорія і практика /науково-методичний журнал. – К.: «ВП Едельвейс», 2014. – Вип. 3–4. – С.113–117.
6. Брюханова Г.В. Впровадження інформаційних технологій в освіту дизайнерів друкованої продукції / Г.В. Брюханова // Педагогічний процес: теорія і практика : зб.наук. пр. – К.: Екмо, 2014. – Вип. 4. – С.45–50.
7. Брюханова Г.В. Засоби дизайнерської освіти в Україні: аналітичний огляд / Г.В. Брюханова // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – К.: «ВП Едельвейс», 2015. – Вип. 1–2. – С.92–97.
8. Брюханова Г.В., Конопко О.І.Історичний досвід у професійній підготовці майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні / Г.В. Брюханова, О.І. Конопко // Ars musicae: музично-освітологічний дискурс : зб. наук. пр. – К.: КУБГ, 2014. – Вип. 1. – С.84–95.
9. Брюханова Г.В. Основні аспекти підготовки майбутніх учителів комп'ютерної графіки з використанням комп'ютерних технологій / Г.В. Брюханова // Проблеми підготовки сучасного вчителя : зб. наук. пр. – Умань, 2012. – Вип. 6. – Ч. 2 – С.86-92.
10. Брюханова Г.В. Тенденції професійної підготовки фахівців друкованої продукції в Україні у період після 2000 року / Г.В. Брюханова // Педагогічний процес: теорія і практика : зб. наук. пр. – К.: «ВП Едельвейс», 2015. – Вип. 5–6. –

С. 12–16.

11. Брюханова Г.В. Формування фахових навичок спеціальності «Дизайн» спеціалізації «Дизайн друкованої продукції» / Г.В. Брюханова // Становлення образотворчого мистецтва в сучасному соціокультурному просторі : Збірник матеріалів V Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 – 21 лютого 2014 р.). – Луганськ, 2014. – С.43–46.
12. Брюханова Г.В. Історичний досвід, доцільний до використання у професійній підготовці майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні / Г.В. Брюханова // Мистецька освіта: традиції і новації : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (16–17 жовтня 2014 року). – Мелітополь, 2014. – С.185–193.
13. Брюханова Г.В., Конопко О.І. Використання комп'ютерних графічних пакетів в опануванні мистецьких дисциплін студентами напрямів образотворчого мистецтва та дизайну / Г.В. Брюханова, О.І. Конопко // Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (28–29 березня 2012 року). – К., 2012. – С.554–561.
14. Брюханова Г.В., Конопко О.І. / Проблеми навчання графічного дизайну / Г.В. Брюханова, О.І. Конопко // Теоретико-методологічні аспекти мистецької освіти: здобутки, проблеми та перспективи : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції (20–21 жовтня 2011 року). – Умань, 2011. – С. 24–27.
15. Брюханова Г.В. Становлення системи підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні у першій половині ХХ століття [Електронний ресурс] / Г.В. Брюханова // Освітологічний дискурс : фахове електронне видання. – Електронні дані. – № 3 (7). – 2014. – С.1–8.– Режим доступу:<http://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/148#.VEj7afmsV8E>.

Брюханова Г.В. Професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні (60-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2015.

Дисертація містить теоретичне і практичне дослідження процесу професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції в Україні з другої половини ХХ ст. до наших днів. Визначено три основні періоди розвитку та становлення дизайн-освіти: 1-й період з 60-х до 90-х років ХХ ст.; 2-й період – від 90-х років ХХ ст. до 2000 р.; 3-й період – від 2000 року до наших днів. В процесі дослідження професійної підготовки фахівців з дизайну друкованої продукції як історико-педагогічної проблеми було визначено характеристику основних базових понять дизайну поліграфічної продукції. Було розглянуто особливості підготовки фахівців з

дизайну друкованої продукції та особливості професійної діяльності дизайнерів, проаналізовано зміст професійної підготовки майбутніх фахівців з дизайну по кожному з періодів. Розкрито тенденції і закономірності розвитку освіти у галузі дизайну друкованої продукції, серед яких як наскрізні були виділені реформаційна спрямованість, вдосконалення практичної підготовки майбутніх фахівців з дизайну друкованої продукції, нерівномірність розподілу навчальних закладів дизайнерського профілю по Україні. Визначено перспективні напрямки використання вітчизняного досвіду в підготовці фахівців з дизайну. У процесі дослідження зроблено висновок, що розвиток цифрових технологій в області поліграфії активно впливає на зміни в сучасній професійній підготовці фахівців з дизайну друкованої продукції.

Ключові слова: дизайн, фахівець з дизайну, професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну, історичні періоди, тенденції розвитку, дизайн поліграфії, електронний навчальний курс, комп'ютерні дизайн-технології.

Брюханова Г.В. Профессиональная подготовка будущих специалистов по дизайну печатной продукции в Украине (60-е г. XX - начало XXI в.).—Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 –теория и методика профессионального образования. Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2015.

Диссертация содержит теоретическое и практическое исследование процесса профессиональной подготовки специалистов по дизайну печатной продукции в Украине со второй половины XX в. до наших дней. Определены три основных периода становления и развития дизайн-образования, в основу которых были положены объективные исторические, социально-экономические и социально-политические факторы, которые влияли на развитие отрасли дизайн-образования, и учтены изменения, которые происходили в течение каждого исторического периода. Охарактеризованы каждый из определенных периодов: первый - «Становление профессиональной подготовки специалистов по дизайну печатной продукции (1960 – 1990 годы XX в.)», когда на фоне социально-политических и экономических изменений в обществе после 60-х годов начали происходить первые изменения в системе образования будущих дизайнеров, такие как создание кафедр дизайна или изменения профиля институтов (художественного на полиграфический); второй – «Развитие профессиональной подготовки специалистов по дизайну печатной продукции (с 1992 по 2000 годы)» – актуализация с началом перестройки проблем профессиональной подготовки специалистов печатной продукции; возникновение новых направлений подготовки и специализаций по дизайну; третий – «Информационно-технологический этап в подготовке специалистов по дизайну печатной продукции (с 2000 по 2014 годы)» – стремительное развитие компьютерных технологий и введение их в программу обучения будущих специалистов по дизайну полиграфической продукции; принятие

профессионального названия «дизайнер» (по коду 2452) и занесения этой специальности в Классификатор профессий. Раскрыты тенденции и закономерности развития образования в области дизайна печатной продукции, сосредоточено внимание на положительных и отрицательных процессах, как характерные для всех периодов были выделены: реформационная направленность, совершенствование практической подготовки будущих специалистов по дизайну печатной продукции, неравномерность распределения учебных учреждений дизайнерского профиля по территории Украины. Определены перспективные направления использования отечественного опыта в подготовке специалистов по дизайну. В ходе исследования сделан вывод, что стремительное развитие цифровых технологий, в том числе в области полиграфии, активно влияет на реализацию процесса профессиональной подготовки специалистов по дизайну печатной продукции, требуя внесения своевременных изменений в этот процесс в соответствии с реалиями современного полиграфического производства.

Ключевые слова: дизайн, специалист по дизайну, профессиональная подготовка будущих специалистов дизайна, исторические периоды, тенденции развития, дизайн полиграфии, электронный учебный курс, компьютерные дизайн-технологии.

Briukhanova G. Professional training of future specialists in the design of printed materials in Ukraine (60th of XX - beginning of XXI century.). - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 - theory and Methods of Professional Education. Borys Grinchenko Kyiv University. - Kiev, 2015.

The dissertation contains theoretical and practical study the process of professional training in design of printed materials in Ukraine from the second half of the twentieth century to now. Three main period of development and establishment of design education: one from the 60s to 90s of the twentieth century, 2 period - from the '90s to 2000 and 3 from 2000 to the present day. During research of professional training in design of printed materials as historical and educational issues have been identified characteristics of the main concepts the design of printed products. Were considered features the training of specialists in design and print production features of professional work of designers, analyzed the content of training of future specialists in the design of each of the periods. Revealed trends and laws of development of education in the field of design of printed materials, including how it has been allocated a through strengthening of practical training of future specialists in design of printed materials. The analysis of the use of the historical experience of professional training of future specialists in the design of printed materials in modern Ukraine. Studied Informatization of training future experts in design of printed materials in Ukraine.

Keywords: design, expert design, training, historical periods, trends, printing design, eLearning, computer design technology.